

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 2 (43)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2010

ББК 74.20

О - 59

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 2 (43). — Рівне: РДГУ, 2010. — 116 с.

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної допомоги особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 29. 10. 2010 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2010

ПРОСОЦІАЛЬНА ПОВЕДІНКА ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Резюме. Автор в статті розкриває сутність поняття просоціальної поведінки, розуміючи її як складову структури соціальної компетентності.

Ключові слова: соціальна компетентність, просоціальна поведінка.

Постановка проблеми. Просоціальної поведінку необхідно розуміти як складову системи соціальної компетентності.

Соціальна компетентність – це багатогранна характеристика особистості, яка своєю багатокомпонентністю охоплює всю множину та глибину функціонування особистості в соціумі. Оскільки особистість – істота суто соціальна, то формат соціальної компетентності охоплює як соціальні мотиви, знання, навички, необхідні для успішної взаємодії із оточуючим соціальним середовищем, так і самопочуття та самоприйняття особистістю самої себе в постійно мінливому соціумі. При цьому соціальна компетентність передбачає як достатній рівень вміння будувати партнерські стосунки, здатності до кооперації, так і достатній рівень конформності для того, щоб не йти врозріз з вимогами суспільства.

Соціальна компетентність вимагає від особистості як принциповості, вміння відстоювати власну думку, протистояти небажаному впливу, так і толерантності, і вміння пристосовуватися, і, більш того, ефективно діяти в соціальних умовах, що постійно змінюються.

Соціальна компетентність вимагає як досить високого рівня оптимізму, що надає віру в успіх, так і достатнього рівня песимізму, який надає змогу реально оцінити себе та свої знання. Вона вимагає як збереження пропріуму, так і вміння рахуватися з соціальними нормами та правами інших людей. Все це вказує на ситуативний характер прояву соціальної компетентності.

В основі терміну «компетентність» є вихідна основа «compe-te», що означає «знати», «досягати», «вміти», «відповідати». Ці визначення, на погляд С.С.Бахтеєвої, висловлюють сутність соціальної компетентності у загальному вигляді:

- «знати» - знання, необхідні для здійснення соціальних технологій; цінності, які скеровують використання знань та вмінь;
- «вміти» - означає не лише способи реалізації знань, а й вміння особистості вільного та свідомого самовизначення як у внутрішньому духовному досвіді, так і у зовнішній соціальній дійсності;
- «досягати» - вміння здійснювати поставлені цілі в рамках закону, моралі, культури;
- «відповідати» - діяльність та поведінка особистості відповідають вимогам, які висувають до особистості держава, соціум, родина, фах тощо. Така відповідальність проявляється у вмінні особистості здійснювати свої обов'язки, права, повноваження на відповідному соціальному та культурному рівнях [2,18].

Соціальна компетентність передбачає наявність в особистості здатності:

- аналізувати механізми функціонування соціальних інститутів суспільства, визначаючи своє місце в ньому, та проєкувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп, індивідів, відповідно до соціальних норм і правил, наявних в українському суспільстві;
- продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі, виконувати різні ролі й функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати взаємини та керувати власною соціальною поведінкою;
- застосовувати технології трансформації та конструктивного розв'язання конфліктів, досягати консенсусу;
- спільно вивчати цілі діяльності, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проєкти і стратегії індивідуальних та колективних дій, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання;
- визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування. Залежно від ситуації, вміти емоційно налаштуватися на спілкування з іншим.

В структурі соціальної компетентності розрізняємо наступні компоненти:

1) *когнітивно-мотиваційний компонент* – передбачає наявність знань, соціальних уявлень та системи цінностей особистості; соціальний інтелект, дивергентне мислення, творчий пошук, планування власного життєвого сценарію, знання життєвих криз, розуміння соціальної дійсності, обрання фаху тощо, збереження непорушним пропріум;

2) *рефлексивний компонент* – розуміє під собою психічну саморегуляцію, керування почуттями, психосексуальну грамотність, самостійність, розуміння соціальних ролей, вміння відчувати нюанси соціальної ситуації, розв'язувати проблемні ситуації, відповідальність;

3) *операційно-технологічний компонент* – характеризується наявністю певного соціального досвіду, навичок ефективної взаємодії з соціумом, вміння діяти адекватно ситуації, розмаїття технік поведінки, виконання соціальних ролей, вміння виходити з конфліктної ситуації тощо.

Наукова категорія «соціальна компетентність» розглядається як набута здатність особистості гнучко орієнтуватися в постійно мінливих соціальних умовах та ефективно взаємодіяти з соціальним середовищем.

У науковій думці пострадянського періоду поняття «соціальна компетентність» та «соціально-психологічна компетентність» часто співвідносяться та отождонюються; останнє навіть більш розширює сенс компетентності, об'єднуючи соціальні і особистісні чинники. Врешті-решт, соціальна компетентність сама по собі вже передбачає певний рівень особистісної компетентності. Соціально-психологічна компетентність тлумачиться як інформованість та здатність індивіда ефективно взаємодіяти з оточуючим людським загалом в системі міжособистісних відносин.

С.П.Архіпова вважає, що соціально-психологічна компетентність є інтегральним показником особистісного розвитку, фактором самоактуалізації, що стимулює самореалізацію особистості [1, 17].

А.А.Гудзовська соціально-психологічну зрілість розуміє як компетентність, як здатність особистості ефективно взаємодіяти з іншими людьми, як вміння правильно визначати психологічні особливості людей [3, 18].

Л.А.Петровська, Л.Лепіхова розглядають соціально-психологічну компетентність як комплекс когнітивних здібностей особистості, спрямованих на пізнання партнерів спілкування та психологічних особливостей процесу комунікації в цілому [10,8, 9].

Отже, соціально-психологічна компетентність враховує психологічні складові особистості, такі як цінності, мотиви,

настанови, переконання, здібності тощо, але, як і будь який вид компетентності, проявляється у діяльності, зокрема, як і соціальна, проявляється у міжособистісних відносинах.

Ряд авторів співвідносять поняття «соціальна компетентність» та «комунікативна компетентність», вважають їх близькими та взаємодоповнюючими. Принаймні не можливо заперечити той факт, що рівень комунікативної компетентності значно впливає на рівень соціальної компетентності особистості.

На думку О.І.Холостової, компетентність в спілкуванні означає володіння комплексом особистісних можливостей, одна з показників психологічної зрілості та компетентності. Основою комунікативної компетентності є соціальний інтелект [12,130]. Одним з показників комунікативної компетентності є вміння слухати.

Ю.М.Жуков, Л.А.Петровська, П.В.Растяніков прирівнюють поняття «комунікативна компетентність» та «компетентність у спілкуванні» і розглядають як здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з людьми [4].

Ю.Н.Смельянов вважає, що комунікативна компетентність – це здатність людини брати на себе та виконувати різні соціальні ролі; вміння людини адаптуватися у різних ситуаціях, вільне володіння вербальними і невербальними засобами спілкування. Базовою основою формування комунікативної компетентності вважає також соціальний інтелект [6].

Є.І.Мельник до проявів комунікативної компетентності відводить вміння людини організувати «міжособистісний простір» в процесі спілкування з людьми [9,37].

До комунікативної компетенції З.Н.Кажанова відносить комплекс мовних засобів, необхідних для усного та письмового спілкування та здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми [7,17-18].

Рядом дослідників (С.Н.Татарничева, Е.Н.Соловйова) особливо підкреслюється роль комунікативної компетентності, оскільки саме вміння спілкуватися у великій мірі обумовлює формування інших видів компетентності, таких як інформаційна, соціокультурна, білінгвальна комунікативна (знання іноземних мов) тощо [11,39].

Отже, дослідники вийшли з вузьких рамок тлумачення комунікативної компетентності як вміння встановлювати та підтримувати міжособистісні контакти і значно розширили кордони комунікативної компетентності, однак усталеного погляду на природу та зміст цього виду компетентності ще не склалось. На погляд автора, комунікативна компетентність є одним з проявів соціальної компетентності, найбільш вагомим її інгредієнтом, а вірніше набором інгредієнтів, оскільки сама по собі, вона вже вміщує ряд компетентностей, без формування якого не можливе формування соціальної компетентності як такої.

С.В.Зільберман вбачає безпосередній зв'язок між моральною компетентністю та соціальною [5,25]. Становлення моральної компетентності відбувається на базі морального розвитку. Формування соціальної компетентності неможливо без засвоєння моральних, етичних норм, ціннісних орієнтацій. Найбільш спорідненою компетентністю щодо моральної є громадянська, формування якої також неможливо без засвоєння моральних норм. Моральний розвиток особистості включає три складові: моральні знання, моральні почуття, моральну регуляцію поведінки. Моральна компетентність вміщує в собі моральну обізнаність, можливість самовизначення в спектрі моральних цінностей та здатність морально діяти в різних життєвих ситуаціях [5,32-33].

Аналіз праць, присвячених змісту соціальної компетентності дозволяє дійти висновку, що поки не існує чіткої структури поняття «соціальна компетентність», коло складових соціальної компетентності в цілому зазначене, але конкретно не визначене. Кожна структурна модель має як свої переваги, так і недоліки. Більшість структурних моделей базується на знаннях та навичках (Л.Шабатура, С.Бахтеева та ін.), менша – на якості соціально компетентної поведінки (М.Безруких, Б.Боумрін, В.Слот, Х.Спанярд тощо), ще менша – на критеріях прояву соціальної компетентності (А.Зольні, П.Лафриньєр, Д.Думас).

Багатогранність змісту категорії «соціальна компетентність» умовно розділяється на дві групи чинників, що формуються під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх, керованих і некерованих факторів: якості та вміння. Соціальна компетентність настільки багатогранна та всеосяжна характеристика особистості, що її, як і поняття «особистість» та «соціум» дуже важко лагонічно визначити та чітко розділити межі структурних компонентів, оскільки часто вони є прозорими та умовними.

Отже, на основі теоретичних положень розуміння соціальної компетентності, можна сказати, що її когнітивно-мотиваційною складовою є просоціальна поведінка, яка забезпечує формування цінностей, мотивів, настанов, переконань, моральну обізнаність, можливість самовизначення в спектрі моральних цінностей та здатність морально діяти в різних життєвих ситуаціях. засвоєння моральних, етичних норм, ціннісних орієнтацій, формує здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з людьми.

Просоціальна поведінка трактується досить широко й не зводиться до однієї фіксованої моделі поведінки. На думку зарубіжних дослідників, просоціальна поведінка являє собою дії, які приносять користь іншим людям, а також форми поведінки, що включають в себе симпатію, співробітництво, допомогу, сприяння, альтруїзм (В.Джеймс, В.Занден, Л.Мерфі, В.Стауб, Р.Чалдіні).

Вітчизняні дослідники В.В.Абраменкова, Б.С.Братусь, Ф.Е.Василюк, А.Н.Леонтьєв, В.Н.Куниціна, В.А.Ядов і інші, розглядаючи поняття «гуманні відносини» (як еквівалент просоціальної поведінки), описують їх як відносини солідарності, взаємодопомоги, співучасті, активного «співпереживання загальних цінностей», які реалізуються у спілкуванні людей і їхньої спільної діяльності. Гуманність також визначається як система установок на соціальні об'єкти, обумовлена моральними нормами й цінностями особистості, просоціальною спрямованістю особистості. Прихильність поставленим цілям усвідомлення власного життя є необхідною умовою розвитку гармонічної людини, творчої особистості, що розвивається. Саме зміст життєвих цілей і змістів визначає просоціальну спрямованість особистості. К.А.Абульханова-Славська, Б.С.Братусь, Ф.Е.Василюк, А.Н.Леонтьєв, С.Л.Рубінштейн, В.М.Русалов вважають, що особистість, орієнтована на реалізацію змісту, у якому відбиваються загальнолюдські цінності, є як творцем свого життя, так і каталізатором, що сприяє творчості інших людей.

Західні дослідники вважають: тільки тоді, коли зміст орієнтований на те, що перебуває поза самістю людини, коли людина прагне залишити щось після себе, змінити щось у світі, зробити його краще, тоді людина й здійснюється як така (А.Адлер, А.Маслоу, Г.Сельє, В.Франкл, І.Ялом).

Оскільки просоціальна поведінка трактується як поведінка, орієнтована на благо суспільства й допомогу іншим, та подібна модель припускає позитивне відношення до людей і визнання особистості іншого, що відбивається в здатностях до емпатії, співробітництві й взаємодопомозі, умінні розв'язувати конфліктні й важкі ситуації. У свою чергу, відношення до

інших визначається відношенням особистості до себе.

Крім того, позитивні й погоджені уявлення про себе пов'язані з здібностями до солідарності, співчуттю й у цілому з гуманістичним відношенням до світу (К.Муздубаєв, К.А.Абульханова-Славська, М.І.Воловикова).

Просоціальна поведінка обумовлена цінностями особистості. Іншими словами, життєві цінності, являючи собою систему внутрішніх стандартів, відносин до дійсності, направляють і спонукають особистість до реалізації відповідних стратегій взаємодії зі світом, а також визначають мету й сенс життя (Ф.Е. Василюк, В.А.Ядов, Б.С. Братусь, Б.Ф. Поршнев і ін.).

Просоціальна поведінка пов'язана й з рівнем самоактуалізації, тому що мотиви й стратегії, що самореалізується особистістю відрізняються соціальною значимістю й проявляються в служінні загальнолюдським цінностям (А.Л.Журавльов, Ю.Б.Гиппенрейтер, А.Маслоу, В.М.Русалов, Е.Фромм і ін.).

Таким чином, позитивна оцінка особистістю себе й своїх можливостей, здатність вибудувати відносини взаємодопомоги й співучасті з іншими людьми, гуманістична спрямованість інтересів, цінностей і ідеалів, а також здатність особистості реалізувати себе на користь суспільству являють собою цілісну модель просоціальної поведінки.

Просоціальна орієнтація є досить розповсюдженою формою людської активності, що відіграє роль у міжособистісних стосунках, внутрігруповій взаємодії, спілкуванні й спільній діяльності людей.

Якщо використовуючи поняття альтруїстичної поведінки дослідники нерідко абстрагуються від їхньої мотиваційної основи, фіксуючи лише зовнішні (процесуальні й результативні аспекти), то поняття просоціальної поведінки невіддільне від внутрішньої мотивації цієї форми активності, тому що під просоціальними розуміються тільки безкорисливі дії. У сферу просоціальних проявів не включаються акти допомоги, здійснювані на рівні регуляції соціально-нормативного типу.

До них відносяться:

По-перше, шаблонні-стереотипні прояви допомоги (культурні звички, правила етикету), що становлять операціональний склад просоціального стилю поведінки.

По-друге, до соціально-нормативних просоціальних дій, що не є альтруїстичними, відносяться акти допомоги, що здійснюються відповідно до зовнішніх соціальних вимог з очікуваннями, а не на рівні внутрішніх особистісних детермінант. Прикладами такого зовнішнього виконання соціальних норм при підтримуючому впливі оточення можуть служити дії, що допомагають, у відповідь на демонстрацію моделі допомоги, проходження норми взаємності (розплата за послугу послугою), виконання норм відповідальності відповідно до очікуваної від людини поведінки, тимчасове підвищення просоціальності членів групи, що живе за принципом "тут і тепер".

Просоціальна мотивація - це завжди внутрішня особистісно-смилова мотивація, описана поняттям смислутворюючого мотиву. В середовищі внутрішніх мотиваційних механізмів альтруїстичного змісту варто розрізнити два мотиви, що є значимими детермінантами альтруїзму - мотив морального боргу й мотив співчуття.

Висновки. Отже, просоціальна поведінка спрямована на благо іншій особистості або соціального об'єднання, не пов'язана з якими-небудь зовнішнім заохоченням. Вона розглядається як складова соціальної компетентності особистості - це комплекс особистісно-психологічних технологій взаємодії особистості із оточуючим соціальним середовищем. Адже просоціальна поведінка забезпечує наявність не викривлених ціннісних орієнтацій, формує вміння будувати стосунки з іншими людьми, самостійно опанувати новий навчальний матеріал, самоудосконалюватись, це система певних моральних якостей, відносин, які характеризуються специфічними почуттями, потребами, мотивами, навичками поведінки, особлива форма внутрішньої самоактивності, що дозволяє людині наслідувати існуючі моральні норми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архипова С.П. Професійна компетентність і професіоналізм соціального працівника: сутність і шляхи розвитку // Соціальна робота в Україні: теорія та практика. - К.: Аспект-Поліграф, 2004. - Вип. 2(7). - С.15-24.
2. Бахтеева С.С. Формирование социальной компетентности специалиста в процессе обучения иностранному языку в вузе экономического профиля. - Казань, 2001. - С.20.
3. Гудзовская А.А. Социально-психологическое исследование становления социальной зрелости. - Дис...канд. психол. наук. - Самара, 1998.
4. Жуков Ю.М., Петровская Л.А., Растяльников П.В. Диагностика и развитие компетентности в общении. Специальный практикум по социальной психологии. - М., 1990.
5. Зильберман С.В. Формирование моральной компетентности студентов в процессе изучения психолого-педагогических дисциплин. - Дис...канд. психол. наук. - Красноярск, 2004. - С.206.
6. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / - Л. : Издательство Ленинградского университета, 1985.- С.167.
7. Кажанова З.Н. Специфика формирования профессиональных компетенций в процессе адаптации студента к учебно-технологической среде ВУЗа. - Дис...канд. пед. наук. - Тамбов, 2004. - С.209.
8. Лепіхова Л. Соціально-психологічна компетентність у педагогічній взаємодії. //Вища освіта України. - 2004. - №3
9. Мельник Е.И. Содержание коммуникативной компетентности педагога. //Психология и школа. - 2004. - №4.
10. Петровская Л.А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг. - М. : Изд-во МГУ, 1989. - С.216.
11. Татарницева С.Н. Методическая компетенция учителя и её формирование в процессе самостоятельной работы студента. - Дис. канд. пед. наук. - Тольятти, 2003. - С.319.
12. Холостова О.І. Технологии социальной работы /Холостова Е.И. - М.:Инфра, 2003. - С.400.

Резюме. автор в статье раскрывает сущность понятия просоциальное поведение, понимая его как часть структуры социальной компетентности.

Summary. the author of the article reveals the essence of concept prosocially a behavior, understanding it as a structural component of social competence.

З М І С Т

<i>Від редакції</i>	3
Ямницький В.М., Литвиненко С.А. Ігротерапія як засіб психологічної допомоги дітям і підліткам	4
Павелків Р.В. Проблема пошуку та впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в освітніх закладах	6
Воробійов А.М. Психологія перфекціонізму.....	9
Артемова О.І. Проблеми психологічного супроводу дезадаптованих учнів загальноосвітньої школи	12
Бабак К.В. Професійний розвиток особистості як психологічна проблема	14
Безлюдна В.І. Народження другої дитини як фактор розвитку материнської сфери	16
Бучко В.Б. Проблеми надання психологічної допомоги засудженим до позбавлення волі.....	18
Главінська О.Д. Проблема професійної самосвідомості та самоствердження у юнацькому віці.....	21
Демчук О.О. Психологічні закономірності організації професійного самовиховання майбутніх педагогів	23
Демянюк О.Б. Інтегративний підхід у контексті психологічної допомоги особистості	26
Джеджеря К.В. Цінності як смислова основа подолання особистісних комунікативних труднощів.....	28
Дружиніна І.А. До питання вивчення феномену ідентичності у сучасній психологічній науці	31
Жигайло О.О. Особливості розвитку свідомості та самосвідомості молодших школярів	34
Ілляш С.Д. Психологічні аспекти розвитку професійного саморозуміння майбутніх педагогів	36
Кириченко Н.А. Психологічні особливості цілетворення та цілепокладання	39
Корчакова Н.В. Вплив особистісних характеристик на формування рольової поведінки у сфері батьківства	43
Кравчук М.М. Проблеми впливу небезпечних ситуацій на формування життєвих перспектив підлітків з девіантною поведінкою	45
Кулаков Р.С. Мотиваційні чинники професійного самовизначення у ранньому юнацькому віці	48
Лисяк О.М. Проблема внутрішньої конфліктності ціннісно-смислової сфери особистості.....	51
Маркович О.В. Психотерапевтична роль медичної сестри при спілкуванні з пацієнтами	54
Матейко Н.М. Особливості надання психологічної допомоги школярам, які проживають на екологічно несприятливих територіях.....	57
Мельник І.Я. Просоціальна поведінка як складова соціальної компетентності.....	60
Михальчук Н.О., Івашкевич Е.З. Організаційні основи догляду за психічнохворими в умовах стаціонарного лікування	63
Назарець Л.М. Посередництво психолога у вирішенні проблеми взаємодії батьків і дітей	67
Нестерук-Володимирець О.В. Психологічний супровід профільного навчання в позашкільному закладі нового типу – палаці дітей та молоді м. Рівного	69
Ніколайчук Г.І., Ніколайчук І.О. Проблема розуміння художнього тексту студентами вищої школи	73
Павелків В.Р. Особливості психодіагностики відхильної поведінки підлітків	75
Палагнюк В.В. Теоретичні засади психологічної допомоги в процесі професійної адаптації викладача-початківця ВНЗ	77
Пивоварчук Т.О. Психологічні особливості інтенсивного розвитку комунікативних здібностей студентів у процесі вивчення іноземної мови.....	79
Рибак В.А. Психологічні засади формування самоставлення студентів з особливими потребами	82
Косарєва О.І., Рудь Г.В. Особливості прояву механізмів психологічного захисту в підлітковому віці	84
Савуляк В.О. Корпоративна культура як чинник особистісного зростання працівників організації.....	87
Садова І.І. Соціально-психологічні проблеми сімей, пов'язані з вихованням дітей з особливими потребами у контексті загальної ситуації в Україні	89
Созонюк О.С. Концептуальні засади коучингу як форми психологічної допомоги.....	92
Сторож О.В. Психологічні особливості творчої соціалізації особистості на етапі ранньої юності	95
Хомич І.С. Самовідношення у молодшому шкільному віці	98
Цуканова М.С. Соціально - психологічна допомога та реабілітація бездоглядним і безпритульним дітям у притулку	100
Чала Ю.М. Проблема розвитку особистісного досвіду психолога під час тренінгової роботи та шляхи її розв'язання	103
Череп В.Ю. Психологічний супровід молодшої сім'ї з первістком: основні напрямки	106
Шмига А.І. Недоліки організаційної культури як одна з причин професійного «вигорання», превентивні методи та шляхи подолання	108
<i>Відомості про авторів</i>	112

Наукове видання

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 2 (43)

Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія РВ № 540/93-Р від 03.11.2009 р.

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника Воробйов А.М.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 22.10.2010 р. Підписано до друку 29.10.2010 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Обл. вид. арк. 29,14. Замовлення № 84/1 Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 2 (43). — Рівне: РДГУ, 2010. — 116 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної допомоги особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20